

Sygn. akt I ACa 851/18

Sygn. akt I A Cz 1467/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 marca 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Beata Wojtasiak
Sędziowie	:	SSA Dariusz Małkiński (spr.) SSA Bogusław Suter
Protokolant	:	Iwona Zakrzewska

po rozpoznaniu w dniu 13 marca 2019 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) *Spółki z o.o. w S.*

przeciwko **1) K. D.; 2) H. D. (1); 3) L. D. (1)**

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji **powoda i pozwanej K. D.**

od wyroku Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 20 września 2018 r.

oraz na skutek zażalenia pozwanych **H. D. (1) i L. D. (1)**

na postanowienie Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 7 listopada 2018 r.,

sygn. akt I C 110/18

1. zmienia zaskarżony wyrok:

a) **w punktach I i II o tyle, że uznaje za bezskuteczną opisaną w nich umowę wobec pozwanych: K. D., H. D. (1) i L. D. (1);**

b) **w punkcie III o tyle, że zasądza od pozwanej ad 1 na rzecz powoda kwotę 8.386 (osiem tysięcy trzysta osiemdziesiąt sześć) zł, a ponadto odstępuje od obciążania pozwanych ad 2 i 3 kosztami procesu;**

2. oddala apelacje powoda i pozwanej ad 1 w pozostałym zakresie;

3. **uchyla zaskarżone postanowienie i umarza postępowanie wywołane wnioskiem pozwanych ad 2 i 3 o uzupełnienie wyroku;**

4. **odstępuje od obciążania pozwanych kosztami postępowania apelacyjnego i zażaleniowego.**

(...)

UZASADNIENIE

Powód: (...) Sp. z o.o. w S. w pozwie skierowanym przeciwko pozwany: K. D., H. D. (1) i L. D. (1) domagał się uznania za bezskuteczną w stosunku do niego umowy darowizny zawartej w dniu 17 kwietnia 2013 roku przed notariuszem R. R. (1) (Rep. (...)) w części w jakiej dotyczyła ona nieodpłatnego zbycia przez H. D. (1) na rzecz córki K. D. prawa własności nieruchomości położonej w Ł. przy ul (...), dla której prowadzona jest księga wieczysta nr KW (...) wraz z przynależną piwnicą nr(...) oraz związanym z lokalem udziałem (...) w części prawa użytkowania wieczystego działek gruntu, na którym znajduje się nieruchomość oraz prawa własności części wspólnych budynku i innych urządzeń, opisanych w księdze wieczystej nr (...) oraz jednoczesnego obciążenia nieruchomości służebnością osobistą dożywotniego i nieodpłatnego mieszkania na rzecz L. i H. D. (1) - w celu umożliwienia egzekucji należności wynikających z tytułów wykonawczych: nakazu zapłaty Sądu Rejonowego Lublin – Zachód w Lublinie z 9 grudnia 2013 r. sygn. akt VI Nc-e 2562254/13 oraz postanowienia Sądu Rejonowego w Łomży z 12 czerwca 2015 r. sygn. akt I Co 545/15. Jako podstawę prawną roszczenia wskazała art. 527 § 1 i 2 k.c. i art. 529 k.c.

Pozwani: K. D., H. D. (1) i L. D. (1) wnieśli o oddalenie powództwa. Wskazywali na brak legitymacji biernej po stronie H. i L. D. (1), podnosząc że nie byli oni stronami umowy darowizny. Kwestionowali również legitymację czynną po stronie powoda, z uwagi na brak dowodu potwierdzającego nabycie przez niego wierzytelności. Nadto H. D. (1) twierdziła, że w chwili zawierania umowy darowizny nie miała świadomości istnienia zadłużenia jej męża, a tym samym, że mogło dojść do pokrzywdzenia wierzyciela. Dodatkowo pozwani podnosili, że dochodzone pozwem roszczenie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Wyrokiem z dnia 20 września 2018 roku, zapadłym w sprawie o sygn. akt: IC 110/18, Sąd Okręgowy w Łomży uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda zawartą 17 kwietnia 2013 roku w Kancelarii Notarialnej notariusza R. R. (1) pomiędzy H. D. (1) a K. D. umowę darowizny prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) o pow. 48,80 m² wraz z prawem do korzystania z piwnicy nr(...)o pow. 9,30 m², położonego w budynku przy ul. (...) w Ł., dla którego w Sądzie Rejonowym w Łomży prowadzona jest księga wieczysta nr (...) wraz ze związanym z tym lokalem udziałem w 898/10000 części prawa użytkowania wieczystego działek gruntu pod budynkiem oraz prawem własności części wspólnych budynku i innych urządzeń, które nie służą do wyłącznego użytku właścicieli poszczególnych lokali, dla którego prowadzona jest księga wieczysta nr (...), wraz z służebnością osobistą mieszkania ustanowioną na tej nieruchomości przez K. D. na rzecz H. D. (2) i L. D. (1), polegającą na prawie nieodpłatnego i dożywotniego korzystania ze wszystkich pomieszczeń mieszkalnych, w celu egzekucji wierzytelności przysługującej powódce wobec H. i L. D. (1) do kwoty 78.153,58 zł z odsetkami umownymi od 14 listopada 2013 roku oraz kosztami postępowania wynikającymi z nakazu zapłaty Sądu Rejonowego Lublin – Zachód w Lublinie z 9 grudnia 2013 r. sygn. akt VI Nc-e 2562254/13 oraz postanowienia Sądu Rejonowego w Łomży z 12 czerwca 2015 r. sygn. akt I Co 545/15; w pozostałym zakresie powództwo oddalił i zasądził na rzecz powoda od pozwanej K. D. kwotę 10.353 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Orzeczenie to zostało wydane w oparciu o następujące ustalenia faktyczne:

W dniu 21 września 2009 roku L. D. (1) prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą (...) z siedzibą w Ł., zawarł ze (...) w G. umowę pożyczki nr (...), której poręczycielem była małżonka pożyczkobiorcy- H. D. (1).

W dniu 18 grudnia 2012 roku strony umowy pożyczki zawarły ugodę, w której L. D. (1) zobowiązał się do spłaty wymagalnej wierzytelności w kwocie 68.636,23 zł w miesięcznych ratach wraz z należnymi odsetkami – w terminie

do dnia 4 lipca 2015 roku. W przypadku nieterminowej spłaty ugody, należność z tego tytułu stawała się w dniu następnym przeterminowana.

Wobec zaprzestania terminowej spłaty rat wynikających z ugody, (...) im. (...) pismem z 7 marca 2013 roku wypowiedział umowę ugody, a następnie, wobec nieuregulowania wierzytelności, skierował pozew o zapłatę do sądu i nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 9 grudnia 2013 roku Sąd Rejonowy Lublin- Zachód w Lublinie nakazał H. i L. D. (1) solidarnie zapłacić powodowi kwotę 78.153,58 zł z odsetkami umownymi w wysokości 4-krotności stopy lombardowej NBP od dnia 14 listopada 2013 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 4.594,59 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych (sygn. akt: VI Nc-e 2562254/13). Postanowieniem z dnia 28 stycznia 2014 roku Sąd Rejonowy w Lublinie nadał klauzulę wykonalności w/w nakazowi zapłaty.

Umową cesji z dnia 29 stycznia 2015 roku Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo- Kredytową im. F. S. dokonała cesji wierzytelności wynikających z nakazu zapłaty na rzecz (...) S.a.r.l. w L., która z kolei przeniosła ją w na rzecz (...) Sp. z o.o. w S.. Postanowieniem z dnia 12 czerwca 2015 roku Sąd Rejonowy w Łomży nadał klauzulę wykonalności nakazowi zapłaty z dnia 9 grudnia 2013 roku na rzecz powodowej Spółki (sygn. akt: I Co 545/15).

W dniu 17 kwietnia 2013 roku w Kancelarii Notarialnej notariusza R. R. (2) zawarta została umowa darowizny (Rep (...) na mocy której H. D. (1) przeniosła na rzecz swojej córki K. D. własność prawa do lokalu mieszkalnego położonego w Ł. przy ul (...) wraz z należną piwnicą oraz związanym z tym lokalem udziałem w części prawa użytkowania wieczystego działek gruntu oraz prawa własności części wspólnych budynku i innych urządzeń. W zamian K. D. ustanowiła na rzecz swoich rodziców: H. i L. D. (1), prawo nieodpłatnej i dożywotniej służebności osobistej mieszkania.

Prowadzone na wniosek (...) im. (...) wobec dłużników postępowanie egzekucyjne okazało się nieskuteczne.

H. D. (1) była właścicielem 1/2 udziału w prawie współwłasności nieruchomości gruntowej nr (...) o pow. 804 m² położonej w P., gm. P., do którego została skierowana egzekucja, ale uzyskana z tego prawa kwota 20.753 zł jedynie w niewielkim stopniu zaspokoila wierzytelność powoda. Pomimo egzekucji prowadzonej od 2014 r., wierzytelność powoda na dzień 6 sierpnia 2018 roku wynosiła: 78.153,58 zł z tytułu należności głównej + 22.484,63zł – odsetki + dalsze odsetki w wysokości 24,62 zł dziennie + 15.095,73 zł - koszty egzekucyjne.

H. i L. małżonkowie D. nie posiadają żadnego wartościowego majątku. L. D. (1) korzysta ze świadczenia emerytalnego w kwocie 3.131,07 zł miesięcznie, z którego potrącana jest na rzecz wierzyciela kwota 757,76 zł. H. D. (1) otrzymuje świadczenie emerytalno-rentowe w kwocie ok. 1.000 zł miesięcznie.

K. D. prowadzi działalności gospodarczą (gabinet kosmetyczny), z której osiąga dochody w wysokości od 1.000 do 1.300 zł miesięcznie.

W tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powództwo zasługuje na uwzględnienie jedynie w stosunku do K. D..

Przede wszystkim wskazał, że zarówno nakaz zapłaty wydany przez Sąd Rejonowy w Lublinie w dniu 9 grudnia 2013 roku, jak również postanowienie Sądu Rejonowego w Łomży z dnia 12 czerwca 2015 roku o nadaniu klauzuli wykonalności na rzecz powoda, są orzeczenia prawomocnymi, co oznacza, że z mocy art. 365 § 1 k.p.c. nawet sądy orzekające w innych sprawach nie mogą przyjąć, że w zakresie osądzonym istnieje inny stan niż przyjęty w prawomocnym rozstrzygnięciu. W związku z tym za niezasadne uznał twierdzenia pozwanych, kwestionujące istnienie wymagalnej wierzytelności, obciążającej H. i L. D. (1), jak również przejście praw do tej wierzytelności na rzecz powodowej Spółki.

Następnie wskazał, że niewiarygodne są twierdzenia H. D. (1) o braku po jej stronie wiedzy o istnieniu i wysokości zadłużenia jej męża, skoro osobiście podpisała się pod treścią ugody z 18 grudnia 2012 roku, dotyczącej spłaty skonkretyzowanej wierzytelności z tytułu umowy pożyczki. Pozwani nie wywiązali się z postanowień ugody, a

następnie, pomimo jej wypowiedzenia przez pożyczkodawcę i postawienie wierzytelności w stan wymagalności, pozwana ad 2 wyzbyła się części majątku, dokonując darowizny na rzecz córki (pозwanej ad 1).

Działanie takie Sąd I instancji ocenił jako dokonane z pokrzywdzeniem wierzyciela, albowiem doprowadziło do skutku w postaci utrudnienia, czy też znacznego odwleczenia w czasie zaspokojenia wierzyciela (art. 527 k.c.). Zwrócił uwagę, że wobec braku jakichkolwiek wartościowych składników majątku dłużników, egzekucja zadłużenia odbywa się poprzez potrącenia z ich świadczeń emerytalnych kwot po ok. 1.000 zł miesięcznie. Powołał się przy tym na treść art. 529 k.c., który zawiera domniemanie świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzyciela. Podkreślił, że pozwana H. D. (1) nie przedstawiła żadnych dowodów, zmierzających do obalenia tego domniemania. Wskazał, że wprawdzie w dacie dokonywania darowizny była ona współwłaścicielką (w 1/2 udziału) w nieruchomości położonej w P., ale ostatecznie egzekucja z tej nieruchomości pozwoliła na pokrycie jedynie niewielkiej części istniejącego zadłużenia.

Zwrócił również uwagę, że na skutek zaskarżonej czynności prawnej H. D. (1) dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela, bezpłatnie korzyść majątkową uzyskała pozwana K. D. (art. 528 k.c.). Skoro zaś to przysporzenie miało charakter nieodpłatny, bez znaczenia dla wyniku sprawy było to, czy obdarowana miała wiedzę, iż darczyńca działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. Z tych też względów również zaoferowane przez pozwaną dowody z zeznań świadków nie miały istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie.

W efekcie Sąd Okręgowy uznał, że zostały spełnione wszystkie przesłanki do uznania za bezskuteczną wobec powódki umowy darowizny dokonanej na rzecz pozwanej K. D..

Sąd ten oddalił natomiast powództwo w stosunku do pozwanych: L. i H. małżonków D., wskazując że przedmiotem skargi pauliańskiej mogła być jedynie umowa darowizny. Wyjaśnił, że ustanowienie służebności osobistej mieszkania na rzecz tych pozwanych, dokonane nawet w zamian za darowiznę lokalu mieszkalnego, nie stanowi rozporządzenia nieruchomości w rozumieniu art. 531 § 2 k.p.c. Legitymację bierną w niniejszej sprawie może zaś mieć jedynie nabywca nieruchomości, który jest osobą trzecią w rozumieniu art. 531 § 1 k.p.c. Legitymacji takiej zaś nie posiadają sami dłużnicy, z których majątku wyszła nieruchomość.

O kosztach procesu Sąd postanowił zgodnie z art. 100 k.p.c.

Wyrok ten zaskarżyły obie strony.

Powód kwestionował rozstrzygnięcie Sądu I instancji w części oddalającej powództwo, zarzucając mu:

1. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez poczynienie ustaleń sprzecznych z treścią zebranego materiału dowodowego i błędne przyjęcie, że pozwani ad 2 i ad 3 nie uzyskali korzyści majątkowej;
2. naruszenie art. 72 § 1 pkt 1 k.p.c. przez jego niezastosowanie;
3. naruszenie art. 531 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 527 k.c. przez przyjęcie, że w sprawie uznania czynności prawnej za bezskuteczną względem wierzyciela, legitymowana biernie może być jedynie osoba trzecia (nabywca nieruchomości);
4. poczynienie ustaleń sprzecznych z treścią zebranego materiału dowodowego i przyjęcie, że pozwani ad 2 i ad 3 nie są legitymowani biernie w niniejszej sprawie, pomimo że z treści żądania pozwu wynika, iż dotyczył on również uznania za bezskuteczną nie tylko czynności darowizny nieruchomości, ale także ustanowienia nieodpłatnej dożywotniej osobistej służebności mieszkania.

Wnosił o uchylenie wyroku w zaskarżonej części.

Z kolei pozwana ad 1 zaskarżyła wyrok w części uwzględniającej powództwo i zarzuciła Sądowi I instancji naruszenie:

1. art. 529 k.c. w zw. z art. 527 § 1 i 2 k.c. przez błędne uznanie, że: wskutek zawarcia umowy darowizny H. D. (1) stała się niewypłacalna oraz zachodzi domniemanie, iż działała ona ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, choć okoliczności te zostały podważone w toku postępowania;

2. art. 5 k.c. przez jego niezastosowanie i uwzględnienie powództwa, pomimo że żądanie uznania umowy darowizny za bezskuteczną było sprzeczne z zasadami współżycia społecznego z uwagi na ciężką sytuację materialną i życiową wszystkich pozwanych, które zamieszkują wspólnie w lokalu będącym przedmiotem umowy i nie mają żadnych możliwości zapewniania sobie innego miejsca zamieszkania;

3. art. 365 § 1 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że postanowienie Sądu Rejonowego w Łomży z dnia 12 czerwca 2015 roku o nadaniu klauzuli wykonalności wiąże Sąd w niniejszej sprawie co do faktu przejścia wierzytelności;

4. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej oceny materiału dowodowego i w efekcie wadliwe przyjęcie, że:

- wierzytelność objęta nakazem zapłaty dotyczyła umowy ugody i została skutecznie przeniesiona przez (...) im. (...) na rzecz powódki, podczas gdy w aktach sprawy brak jest dowodu potwierdzającego tę okoliczność,

- postępowanie egzekucyjne prowadzone przeciwko pozwany ad 2 i 3 okazało się bezskuteczne, podczas gdy w aktach sprawy nie znajduje się postanowienie o umorzeniu egzekucji z uwagi na jej bezskuteczność,

- zeznania świadków złożone w sprawie nie mogą stanowić dowodu na potwierdzenie, że strony umowy darowizny nie miały świadomości istnienia zadłużenia L. D. (1),

- pozwana ad 2 działała ze świadomością pokrzywdzeniem wierzyciela, pomimo że w dacie zawarcia umowy darowizny dysponowała ona jeszcze innym składnikiem majątkowym (1/2 udziału w nieruchomości położonej w P.), który w jej przekonaniu miał wystarczającą wartość dla zaspokojenia ewentualnych wierzycieli;

5. art. 227 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że nawet brak jej wiedzy o działaniu pozwanej ad 2 ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, choć okoliczność ta winna mieć istotny wpływ przy ocenie zgodności roszczenia powódki z zasadami współżycia społecznego;

6. art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. przez pominięcie i zaniechanie zbadania zarzutu sprzeczności powództwa z zasadami współżycia społecznego, co skutkowało nierozpoznanie istoty sprawy;

7. art. 102 k.p.c. przez jego niezastosowanie i zasądzenie od niej na rzecz powódki niemal całości kosztów procesu, podczas okoliczności sprawy przemawiały za odstąpieniem od obciążania jej tymi kosztami.

Wnosiła o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w zaskarżonej części, albo jego zmianę przez oddalenie powództwa w całości.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Wprawdzie wyrok Sądu I instancji został zaskarżony przez obie strony niniejszego procesu, tym niemniej w pierwszej kolejności należało ustosunkować się do apelacji pozwanej ad 1, albowiem przychylenie się do zawartych w niej zarzutów, skutkować musiałyby oddaleniem powództwa w całości, co czyniłoby zbędnym analizowanie argumentów zawartych w środku zaskarżenia wywiedzionym przez powoda.

Przechodząc zatem do oceny apelacji K. D., wskazać przede wszystkim należy, że w jej ramach podniesione zostały zarzuty dotyczące przekroczenia przez Sąd Okręgowy zasady swobodnej oceny dowodów i w efekcie poczynienia wadliwych ustaleń faktycznych, w szczególności polegających na błędnym przyjęciu, że H. D. (1) dokonując spornej czynności prawnej, działała ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela ((...) im. (...)) oraz stała się niewypłacalna w stopniu wyższym niż przed dokonaniem tej czynności. W efekcie jednak zarzuty te dotyczyły de facto wniosku

prawnego, wyciągniętego przez Sąd I instancji z dokonanych w sprawie ustaleń. Słusznym wydaje się zatem ich rozważenie w kontekście innego z zarzutów apelacji, dotyczącego naruszenia przepisów prawa materialnego, a mianowicie przepisu art. 527 § 1 - 3 k.c. oraz art. 529 k.c.

Porządkując niejako ustalenia faktyczne poczynione w sprawie, zaznaczyć należy, że na obecnym etapie postępowania bezspornym jest, iż w ramach umowy z dnia 17 kwietnia 2013 roku zawartej w formie aktu notarialnego Rep. (...) H. D. (1) (pозwana ad 2) przeniosła w formie darowizny na rzecz swojej córki K. D. (pозwanej ad 1) prawo własności nieruchomości lokalowej (mieszkania) nr (...) położonej w Ł. przy ul (...) wraz z przynależną piwnicą, związanym z lokalem udziałem w części prawa użytkowania wieczystego działek gruntu oraz częściami wspólnymi budynku i innych urządzeń, której łączna wartość została określona na 130.000 zł. W ramach tej samej umowy obdarowana ustanowiła na rzecz swoich rodziców: L. D. (1) (pозwany ad 3) i H. D. (1) służebnością osobistą dożywotniego i nieodpłatnego mieszkania na przedmiotowej nieruchomości.

Powyższe ustalenia faktyczne nie były kwestionowane, wobec czego Sąd Apelacyjny podzielił je i uznał za własne. Z uwagi na charakter roszczenia zgłoszonego przez powodową Spółkę, a przede wszystkim treść zarzutów zgłaszanych przez póżwanych zarówno w odpowiedzi na póżew, a następnie powtórzonych w apelacji, istota niniejszego postępowania odwoławczego sprowadzała się przede wszystkim do dokonania oceny, czy zachodziły przesłanki do uznania za bezskuteczną wyżej wymienionej czynności prawnej, jako noszącej cechy czynności fraudacyjnej (art. 527 k.c.).

Wobec tego przypomnieć trzeba, że skarga pauliańska (actio pauliana) jest środkiem ochrony wierzyciela w przypadku nielojalnego zachowania dłużnika. Zapewnia skuteczne zaspokojenie z przedmiotów majątkowych, które wskutek czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela wyszły z majątku dłużnika albo do niego nie weszły. W judykaturze wskazuje się, że niewypłacalność, o której mowa w art. 527 § 2 k.c., to aktualny (w chwili orzekania - art. 316 § 1 k.p.c.) brak możliwości wywiązywania się ze zobowiązań finansowych. Oznacza on taki obiektywny stan majątku dłużnika, w którym egzekucja prowadzona zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej od niego przysługującej. Dla skorzystania przez wierzyciela z akcji pauliańskiej wystarczy więc wykazanie, że wobec stanu majątku dłużnika, jego wierzytelność nie może być zrealizowana i zrealizowanie jej w dającej się przewidzieć przyszłości jest również wątpliwe. Ciężar udowodnienia niewypłacalności dłużnika spoczywa na wierzycielu. Faktu tego można dowodzić wieloma możliwymi środkami.

W niniejszej sprawie strona powodowa wywiązała się z tego obowiązku przedkładając zarówno stosowne orzeczenia sądowe wskazujące na istnienie wierzytelności wobec małżonków D. (nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 9 grudnia 2013 r. sygn. akt VI Nc-e 2562254/13, opatrzony w klauzule wykonalności zarówno na rzecz wierzyciela pierwotnego, jak i wtórnego) oraz postanowienia komornicze obrazujące przebieg egzekucji oraz stan zaległości dłużników.

W tym miejscu podkreślić wypada, że póżwani bezskutecznie kwestionowali przejście uprawnień ze (...) na powodową (...). Zauważyć należy, że do póżwu dołączony został odpis postanowienia Sądu Rejonowego w Łomży z dnia 12 czerwca 2015 roku w przedmiocie nadania na rzecz (...) Sp. z o.o. klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty z dnia 9 grudnia 2013 roku (sygn. akt: I Co 545/15). Z treści uzasadnienia tego orzeczenia wynika, że Spółka wykazała stosownymi dokumentami, że to na nią przeszły uprawnienia wynikające z tytułu egzekucyjnego (przedłożyła umowę cesji pomiędzy (...) a (...) w (...) a następnie powierniczego przelewu wierzytelności na jej rzecz). Postanowienie to (wraz z uzasadnieniem), jak też inne orzeczenia sądowe, posiada moc prawną dokumentu urzędowego (art. 244 k.p.c.). Oznacza to zaś, że od chwili wystawienia korzysta z domniemania swojej autentyczności oraz domniemania zgodności z prawdą tego, co zostało w nim zaświadczone. Oba te domniemania mogą być obalone jedynie w sposób przewidziany przez art. 252 k.p.c. Jeżeli więc póżwani chcieliby skutecznie zaprzeczyć prawdziwości danych zawartych w omawianym orzeczeniu, musieliby okoliczności te udowodnić.

Zaznaczyć także należy, że z omawianego domniemania korzystają także postanowienia komorników, z których wynika, iż pomimo prowadzonej od 2014 r. egzekucja, stan zadłużenia póżwanych ad 2 i ad. 3 na dzień 6 sierpnia

2018 roku wynosił: 78.153,58 zł - należność główna, 22.484,63zł – odsetki, 15.095,73 zł - koszty egzekucyjne. Także w oparciu o te dokumenty urzędowe ustalenie niewypłacalności dłużnika następuje w drodze domniemania faktycznego, które mogłoby zostać obalone jedynie w sytuacji, gdy pozwany przedstawi dowód przeciwny lub wykaże, że w majątku dłużnika istnieją składniki wystarczające do zaspokojenia wierzyciela. Analiza akt sprawy prowadzi jednak do wniosku, że pozwani takiej próby nawet nie podjęli.

Niemniej jednak, pomiędzy niewypłacalnością dłużnika a podjęciem przez niego czynności prawnej musi również zachodzić zależność ujmowana na ogół jako związek przyczynowy; czynność podjęta przez dłużnika musi być jedną z przyczyn powstałej niewypłacalności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2007 r., II CSK 323/07 (LexPolonica nr 1608449)). Jednocześnie niewypłacalność dłużnika musi istnieć w chwili zamknięcia rozprawy, niekoniecznie natomiast w chwili dokonywania zaskarżonej czynności. Dlatego istotne jest nie to, czy w chwili dokonywania zaskarżonej czynności prawnej była ona krzywdząca dla wierzyciela doprowadzając do niewypłacalności lub zmniejszenia wypłacalności dłużnika, lecz to, czy taki skutek występuje obecnie, gdy dłużnik zaskarżył do Sądu tą czynność. W okolicznościach niniejszej sprawy istotne znaczenie miało zatem ustalenie, czy w istocie na skutek dokonania spornej czynności, dłużnicy powódki stali się niewypłacalni w większym stopniu.

W związku z tym należy wskazać, że bezspornie w wyniku umowy darowizny nieruchomości o wartości ok. 130.000 zł, wierzytelność powoda nie może być realizowana w stopniu zadowalającym, ponieważ egzekucja prowadzona z majątku małżonków D., w ramach której doszło m.in. do zlicytowania udziału pozwanej ad 2 w nieruchomości gruntowej położonej w P., nie może zaspokoić wierzytelności powódki przewyższającej obecnie (wraz z odsetkami i kosztami egzekucji) kwotę 115.000 zł. Prowadzoną zatem przez Komornika Sądowego egzekucję przeciwko dłużnikom w istocie należało uznać za bezskuteczną, ponieważ aktualnie prowadzona jest ona wyłącznie ze świadczeń emerytalno-rentowych, które korzystają z ograniczeń egzekucyjnych, w wyniku czego potrącane są na poczet zadłużenia jedynie kwoty po ok. 1.000 zł miesięcznie.

Dowody zebrane w sprawie wskazują zatem, że gdyby H. D. (1) nie wyzbyła się na rzecz swojej córki składnika majątkowego w postaci lokalu mieszkalnego, to wierzyciel (powód) miałby możliwość zaspokojenia się z tej nieruchomości. Poza sporem winno być również, że skutek krzywdzącej czynności prawnej, trwał również w chwili wystąpienia przez powoda z żądaniem uznania bezskuteczności czynności prawnej i sytuacja finansowa dłużników nie uległa poprawie do dnia wyrokowania. Zatem w pełni uzasadnione było uznanie, że sporna czynność prawna (umowa darowizny) została dokonana z pokrzywdzeniem wierzyciela (powoda).

W ocenie Sądu Apelacyjnego dowody zebrane w sprawie wskazują także, że dłużniczka H. D. (1), dokonując darowizny musiała być świadoma pokrzywdzenia powoda. Jej twierdzenia o braku wiedzy o stanie zadłużenia współmałżonka brzmią o tyle niewiarygodnie, że pozwana nie tylko była poręczycielem umowy pożyczki z 2009 r., ale również знаła treść i warunki umowy ugody z 2012 r. i wyraziła zgodę na jej zawarcie, co potwierdziła własnoręcznym podpisem w dniu 18 grudnia 2012 roku (k. 14). Miała zatem pełną świadomość ogólnej sytuacji finansowej własnego męża i jego wymagalnych zobowiązań. Dodać należy, że odpowiedzialność poręczyciela jest odpowiedzialnością odrębną od odpowiedzialności dłużnika głównego. Wobec tego poręczyciel odpowiada jak dłużnik solidarny i jako taki zawsze musi liczyć się z obowiązkiem wykonania zobowiązania wobec wierzyciela. Dlatego też, H. D. (1) dokonując czynności prawnej z pokrzywdzeniem swego wierzyciela musiała mieć świadomość, że stanie się niewypłacalna w wyższym stopniu niż przed dokonaniem tej czynności. Co więcej wskutek tej czynności prawnej, nie uzyskała żadnego świadczenia ekwiwalentnego, które mogłoby stanowić przedmiot zaspokojenia, chociażby częściowego, wierzytelności powoda. Kolejne istotne dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie uregulowanie zawiera przepis art. 529 k.c., który wprowadza domniemanie, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, jeżeli stał się niewypłacalny wskutek dokonania darowizny.

Odnosząc się natomiast do kwestii wiedzy K. D. o tym, że jej matka dokonując darowizny działała ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, należy wskazać na treść art. 527 § 3 k.c. Przepis ten ustanawia domniemanie, że osoba będąca w bliskim stosunku z dłużnikiem wiedziała o jego zamiarze pokrzywdzenia wierzycieli czynnością prawną, co skutkuje odwróceniem ciężaru dowodu w procesie. W orzecznictwie przyjmuje się, że w takim wypadku

powód obowiązany jest jedynie do wykazania stosunku bliskości, zaś rzeczą pozwanego jest wykazanie w drodze przeciwdowodu, że u dłużnika nie występowała świadomość pokrzywdzenia wierzyciela, przez co zwalnia się on od dalszego dowodu wykazania braku wiedzy o świadomości pokrzywdzenia. Wprawdzie kodeks cywilny nie zawiera definicji określenia „bliskiego stosunku dłużnika z osobą trzecią”, jednakże niewątpliwie taki stosunek zachodzi pomiędzy rodzicami a dziećmi. Istotna jest też okoliczność, że wszyscy pozwani wspólnie zamieszkują na terenie nieruchomości, stanowiącej przedmiot darowizny, a zatem pozwana ad 1 nie tylko mogła, ale wręcz powinna była mieć wiedzę o sytuacji finansowej swoich rodziców, w tym także o zadłużeniu wobec powoda. Powoływanie się przez pozwaną jedynie na przeświadczenie o dobrej kondycji finansowej rodziców, nie było wystarczające do obalenia domniemań prawnych, które ustawodawca wprowadził celem złagodzenia spoczywającego na stronie powodowej, niełatwego do wykazania dowodowo, faktu, że osoba trzecia wiedzieć powinna o tym, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela.

Niezależnie od powyższego należy wskazać, iż stosownie do art. 528 k.c. jeżeli wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzyciela osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. W przedmiotowej sprawie H. D. (1) dokonała darowizny na rzecz K. D., a zatem pozwana ad 1 uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie. W takim zaś przypadku wykazywanie wiedzy tej pozwanej o działaniu przez dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, nie było konieczne.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, sprawa niniejsza jest klasycznym przykładem uzasadnionego roszczenia ochronnego w świetle przesłanek z art. 527 k.c., a zaprezentowane przez powódkę dowody nie zostały skutecznie podważone przez skarżących. Podjętą przez pozwanych w apelacji próbę zanegowania ustaleń Sądu I instancji oraz dokonanej na ich podstawie oceny zasadności zgłoszonego roszczenia ochronnego przez wierzyciela, uznać należało za nieudaną.

Przechodząc do oceny apelacji powódki, ponownie odnotować należy, że istotą skargi pauliańskiej jest możliwość dochodzenia przez wierzyciela swoich roszczeń od osoby trzeciej, z którą dłużnik dokonał krzywdzącej dla wierzyciela czynności prawnej. W niniejszej sprawie bezspornym jest, że pozwana H. D. (1), mimo darowania prawa własności nieruchomości lokalowej córce (pозwanej ad 1), poprzez ustanowienie na niej służebności mieszkania na rzecz swoją i męża (pозwanego ad 3), w rzeczywistości zabezpieczyła sobie i jemu uprawnienie do bezpłatnego i swobodnego korzystania z całej nieruchomości. Wpis takiej służebności mieszkania w księdze wieczystej może mieć zaś ten skutek, że egzekucja z tak obciążonej nieruchomości będzie bezskuteczna. Ustanowiona służebność mieszkania obejmuje bowiem możliwość bezpłatnego, dożywotniego i swobodnego korzystania z całego lokalu.

Ustanowienie służebności na rzecz darczyńcy, będące w pewnym znaczeniu ekwiwalentem z tytuł zawartej umowy darowizny, nie pozbawia tej umowy cechy bezpłatności. Dlatego też dokonanie oceny bezskuteczności czynności prawnej w postaci ustanowienia służebności nie może być oceniane w oderwaniu od umowy darowizny, ponieważ świadczeniu pozwanej ad 2, polegającym na przeniesieniu prawa własności nieruchomości, odpowiadało świadczenie pozwanej ad 1, którego przedmiotem było obciążenie nabytej nieruchomości służebnością osobistą mieszkania. W konsekwencji przyjęcie, że umowa darowizny była bezskuteczna, gdyż została dokonana z pokrzywdzeniem wierzyciela, oznacza także bezskuteczność oświadczenia pozwanej ad 1 o ustanowieniu służebności mieszkania i w sprawie ze skargi pauliańskiej powinno być uznane za jedną czynność prawną. Instytucją zbliżoną do przedmiotowych czynności prawnych, pod względem oceny skutków prawnych i możliwości zaskarżenia jej przez wierzyciela skargą pauliańską, jest umowa dożywocia, w której przedmiotem skargi jest cała umowa obejmująca zarówno przeniesienie własności, jak też jej obciążenie prawem dożywocia. Obciążenie nieruchomości służebnością osobistą mieszkania na rzecz dłużników, z której wierzyciel mógłby uzyskać zaspokojenie, jest czynnością zdziałaną z jego pokrzywdzeniem, gdyż pogłębia stan niewypłacalności darczyńcy będącej dłużnikiem powódki, jak również w znacznym stopniu utrudnia, a nawet czyni bezzasadnym prowadzenie skutecznej egzekucji. Wpis takiej służebności w księdze wieczystej może mieć ten skutek, że egzekucja z tak obciążonej nieruchomości będzie bezskuteczna. Skoro więc ustanowienie służebności mieszkania było czynnością nieodpłatną, a ponadto wystąpiła tożsamość podmiotów, tj. dłużników oraz osób, na rzecz której dokonano rozporządzenia, zatem niewątpliwym jest, że pozwani ad 2 i 3 wiedzieli o

okolicznościach uzasadniających uznanie owej czynności za bezskuteczną (por. wyrok S.N. z dnia 14 listopada 2012 roku, II CSK 206/12, G. Prawna NO (...)).

W takiej zaś sytuacji istniała konieczność zmiany zaskarżonego wyroku poprzez uznanie kwestionowanej czynności prawnej za bezskuteczną wobec wszystkich pozwanych: K. D., H. D. (1) i L. D. (1) (pkt 1 a). W konsekwencji korekty wymagało także rozstrzygnięcie o kosztach postępowania pierwszoinstancyjnego poprzez objęcie nim również pozwanych ad 2 i 3. Należy podkreślić, że odpowiadają oni w różnych proporcjach, stosownych do wartości przysługujących im praw do nieruchomości. Powód określił w apelacji wartość ograniczonego prawa rzeczowego przysługującego H. i L. D. na 19.200 zł, zaś wartość praw wszystkich powodów na 98.709 zł, co oznacza, że pozwana ad 1 ponosi koszty procesu w ok. 0,81, zaś jej rodzice w ok. 0,19 całości. Kierując się tymi przesłankami, Sąd Apelacyjny zasądził od pozwanej ad 1 na rzecz powoda kwotę 8.386 zł, odpowiadającą pierwszemu z wymienionych ułamków i odstąpił na zasadzie art. 102 k.p.c., z przyczyn niżej wskazanych, od obciążania pozwanych ad 2 i 3 kosztami procesu (pkt 1 b).

Z tych też względów, Sąd Apelacyjny na mocy art. 386 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania odwoławczego (apelacyjnego i zażaleniowego), postanowił zaś na mocy art. 102 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. i odstąpił od obciążania nimi pozwanych. Zdaniem Sądu Apelacyjnego w okolicznościach niniejszej sprawy zastosowanie wyrażonej w art. 98 k.p.c. zasady odpowiedzialności za wynik procesu nie da się pogodzić z zasadami słuszności. Przemawiają za tym szczególne okoliczności dotyczące zarówno charakteru żądania i skutków jego uwzględnienia, a ponadto stan majątkowy oraz sytuacja życiowa, w jakiej znalazły się strony przegrywająca sprawę. W takiej bowiem sytuacji zasądzenie od pozwanych również kosztów postępowania apelacyjnego mogłoby stanowić dla nich obciążenie ponad miarę i kłóciłoby się z zasadami współżycia społecznego.

(...)